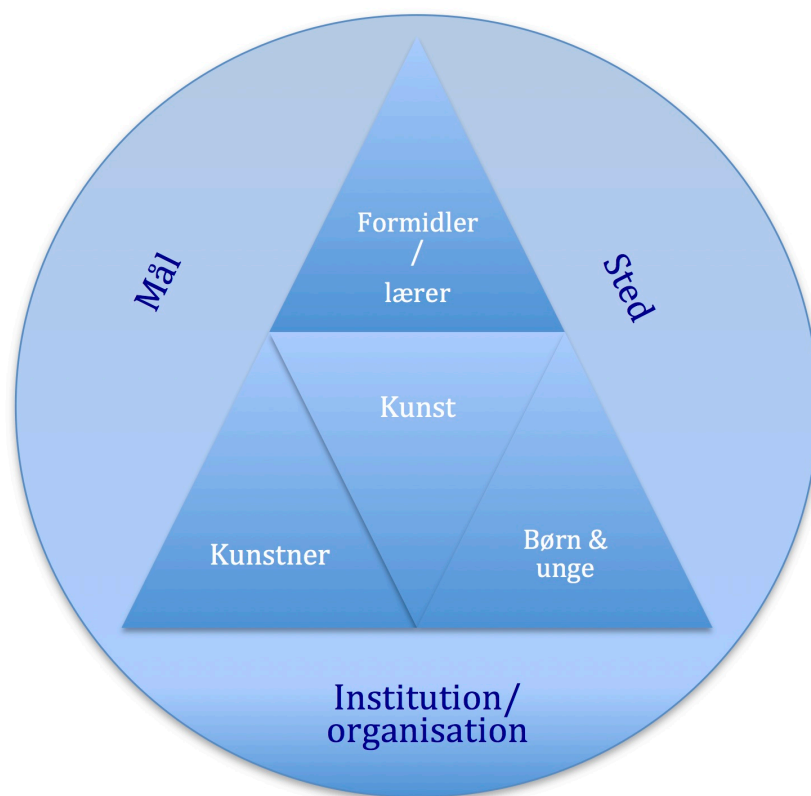

Effekten af børns og unges møde med kunst

Forslag til forskningsdesign for Den Åbne Skole og for Statens Kunstfonds børne- og ungerettede initiativer

INDLEDNING	2
KAPITEL 1 - RESUMÉ AF KONKLUSIONER OG ANBEFALINGER	2
KONKLUSIONER	2
ANBEFALINGER	3
KAPITEL 2 - KONTEKST OM BØRNS OG UNGES MØDE MED KUNST	3
GOLDEN MOMENT	3
DEN INTERNATIONALE KONTEKST	5
DEN EUROPÆISKE KONTEKST	5
DEN DANSKE KONTEKST	6
BØRN OG UNGES MØDER MED KUNST I TO SPOR	6
KONFLIKT MELLEM UDBREDELSE OG KVALITET	7
DET NYE LANDSKAB FOR BØRN OG UNGES MØDE MED KUNST	8
KAPITEL 3 – FORSKERPANELETS FORTOLKNING AF KOMMISSORIET	9
MØDET	9
TYPER AF MØDER	9
TYPER AF EVALUERING	10
KORTLÆGNING AF FORSKNING I EFFEKTEN AF BØRNS OG UNGES MØDE MED KUNSTEN - ET REVIEW V. FINN HOLST	11
KAPITEL 4 – FORSKNINGSDESIGN	13
ETABLERING AF ET OVERORDNET FORSKNINGSDESIGN	14
PRINCIPPER FOR VALG AF CASES	14
CASE: DEN ÅBNE SKOLE	14
PROBLEMATISERING	15
CASE: HUSKUNSTNERORDNINGEN	16
PROBLEMATISERING	17
DESIGN FOR CASE-UNDERSØGELSER	18
DESIGN FOR HVERT CASE-STUDIE	19
ET ØKONOMISK OG TIDSMÆSSIGT OVERSLAG	19
FØLGEFORSKNING I FORBINDELSE MED NYE PROJEKTER/PARTNERSKABER OG STØTTEORDNINGER	20
AKTIONSFORSKNING I FORBINDELSE MED NYE PROJEKTER/PARTNERSKABER OG STØTTEORDNINGER	20
FINANSIERING	20
FINANSIERINGSSTRATEGI	20
UDVIKLING AF ET SAMLET EVALUERINGSKONCEPT	21
FINANSIERING AF FORSKNING I EKSISTERENDE STØTTEORDNINGER	21
FINANSIERING AF FORSKNING I NYE STØTTEORDNINGER	21
KAPITEL 5 - BAGGRUND FOR FORSKERPANELETS ARBEJDE	21
STATENS KUNSTFOND, SAMMENSÆTNING OG SIGTE	21
FORSKERPANELETS SAMMENSÆTNING	22

Indledning

Statens Kunstfonds bestyrelse har ønsket et bud på to forskningsdesigns for forskning i effekten af børns og unges møde med kunst – et overordnet og generelt for effektmåling og –forskning og et mere specifikt for forskning i effekten af Kunstfondens egne ordninger, som retter sig mod børn og unge. Kulturstyrelsen har sammenkaldt et panel af forskere, som har arbejdet med opgaven i perioden marts til september 2015.

Kommissorium for panelets arbejde:

Der ønskes et design for to forskningsprojekter:

- *Undersøgelse af effekten af børns og unges møde med kunst i kraft af de forskellige Kunstfond-ordninger – såvel Huskunstnerordningen som de initiativer, som finder sted under de forskellige faglige udvalg.*
- *Undersøgelse af effekten af børns og unges møde med kunst i den danske folkeskole – herunder med et nyt fokus på projekter, der finder sted i samarbejde mellem skolen og eksterne kulturinstitutioner og -organisationer.*

Hertil kommer:

- *Der ønskes sparring i forhold til at afsøge mulighederne for finansiering af forskningsprojekterne via f.eks.*
 - *De strategiske forskningsmidler*
 - *Kulturministeriets forskningsudvalg*
 - *Eksterne fonde og sponsorer m.v.*

I tilknytning til forskerpanelets arbejde udarbejdes tre rapporter:

- *En oversigt over Statens Kunstfonds indsatser i forhold til børn og unge – lovgrundlag og øvrige bestemmelser, kriterier, evaluering m.v.*
 - *En kortlægning og undersøgelse af muligheder for samspil mellem Kunstfondens initiativer og Den Åbne Skole.*
 - *En oversigt over international forskning i effekten af børns og unges møde med kunst.*
-

Kapitel 1 - Resumé af konklusioner og anbefalinger

I dette kapitel præsenteres et resumé af konklusioner og forslag til forskningsdesign. Rækkefølgen i punkterne følger rapportens opbygning og argumentation i øvrigt.

Konklusioner

1. Kunstfonden står i et "Golden moment" med øget internationalt og nationalt politisk fokus på børn og unges møde med kunst ud fra UNESCOs mål om geografisk spredning, kvalitet og social forandring.
2. Kunstfondens nye mål om børn og unges møde med kunst, geografisk spredning og fremme af tværfaglige projekter ligger i forlængelse af Bamfords anbefalinger efter undersøgelsen af de kunstneriske fagområder i den danske folkeskole 2006, som det daværende Kunstråd igangsatte.
3. Kunst og undervisning kan med fordel ses som mål og middel for hinanden, i stedet for som enten mål i sig selv eller middel for læring. Læring med og gennem kunst forudsætter partnerskaber mellem kunstnere og undervisere/formidler.

4. Eksisterende ordninger bygger på mål af flere slags der er formuleret over en lang periode, som ikke er koordineret på tværs af de kunstfaglige udvalg, og som endnu ikke tager højde for Kunstfondens nye forpligtelse i forhold børn og unge, geografisk spredning og kvalitet.
5. Gensidige og ligeværdige samarbejder mellem kunst og undervisning, kunstnere og kunstformidlere er en forudsætning for at kunne nærme sig målene om geografisk spredning, kvalitet og social forandring.
6. Nye forståelser af og partnerskaber omkring børn og unges møde med kunst er ved at blive til, og Kunstfonden kan sammen med kommuner, skoler, dagtilbud, fritidsundervisning, kunstinstitutioner m.fl. med fordel melde sig på banen i denne proces.
7. Partnerskaber mellem Kultur- og Undervisningsministeriet, kommuner og skoler, kunstnere, lærere og Kunstfonden må rammesættes som et fælles langsigtet ansvar for at fremme målene om geografisk spredning, kvalitet og social forandring i forhold til børns og unges møde med kunst.
8. Nye mål og nye partnerskaber forudsætter en kritisk revurdering af Kunstfondens og de enkelte kunstfaglige udvalgs eksisterende projektstøtteordninger.

Åben skole og Huskunstnerordningen er oplagte og eksemplariske områder for Kunstfonden at videreudvikle eksempel til nærmere behandling

Anbefalinger

Panelet anbefaler

1. at Kunstfonden fortsætter samarbejdet med forskere og løbende holder sig orienteret om nationale og internationale måldiskussioner og forsknings og udviklingsarbejder vedrørende partnerskaber omkring børn og unges møde med kunst.
2. at der udvikles overordnede forsknings- og evalueringsdesigns og procedurer i forlængelse af panelets forslag, der kan sikre, at erfaringer fra evalueringer af eksisterende ordninger og evalueringer af enkelte cases kan bruges på alle eksisterende ordninger.
3. at der etableres et overordnet forsknings- og evalueringsdesigns der kan skabe viden om, hvordan børns og unges møde med kunst på længere sigt rammesættes, udvikles og evalueres både på tværs af ordninger, projekter, kunstområder og fag og inden for hver af dem.
4. at Kunstfonden iværksætter forskning i og udvikling af Den Åbne Skole med fokus på muligheder for nye former for læreprocesser for børn, unge, kunstnere, lærere og kunstformidlere med kunst og gennem kunstneriske processer.
5. forskningsdesign med aktionsforskning, hvor alle deltager i udvikling af projekter gennem såvel kunstneriske, videnskabelige og pædagogiske processer.
6. at Huskunstnerordningen revurderes, så forholdet mellem hus, kunstner og ordning gentænkes og præciseres, og at målene om geografisk spredning, kvalitet og social forandring medtænkes i ordningens ansøgnings- og evalueringskriterier.

Kapitel 2 - Kontekst om børns og unges møde med kunst

Golden Moment

Forskerpanelet opfatter Kunstfondens initiativ til at få udviklet forskningsdesign for forskning i effekten af børns og unges møde med kunst som et som særdeles relevant og tiltrængt initiativ. Og et initiativ på et tidspunkt, hvor et udblik til og overblik over internationale initiativer og forskning på området kan give bud

på, hvordan man kan leve op til formuleringerne i den nye kunststøttelov¹. Heri fremgår det blandt andet, at det er Kunstfondens opgave "at tilgodese produktion og formidling af kunst over for børn og unge", men der ligger også en forpligtelse i forhold til geografisk spredning ud fra en interesse i at alle børn og unge – og i øvrigt alle borgere – skal møde kunst på mange måder i deres hverdag. Fokus er desuden ikke kun på mødet med de enkelte kunstarter hver for sig, men også på mangfoldige og tværæstetiske udtryk.

Med initiativet indskrives det danske statslige kunststøttesystem sig igen i den danske og internationale forskningstradition, som blandt andet udsprang af UNESCOs initiativ for fokusering på og forskning i betydningen af kunst og kultur i relation til børn og unge – kaldet Road Map for Arts Education². I 2006 tog det daværende Kunstråd initiativ til at knytte an til denne forskning og bevægelse ved at invitere den australske professor, Anne Bamford, til at undersøge de kunstneriske fags status i den danske folkeskole. Med baggrund i Bamfords tidligere arbejder - bl.a. "The Wow Factor" fra 2005³ - resulterede den danske undersøgelse i Anne Bamfords og Matt Qvortrups rapport "The Ildsjael in the Classroom"⁴.

Centrale anbefalinger i rapporten var at fokusere på vedvarende refleksion og evaluering både i og med kunsten, og at fremme aktive partnerskaber mellem skole og kunstorganisationer, mellem lærere, kunstnere og lokalsamfund.⁵

"Denmark needs to maintain the qualities of a combination of development within the specific art forms (education in the arts) with artistic and creative approaches to learning (education through the arts), an inclusive stance with accessibility to all children; and flexible school structures and permeable boundaries between schools and the community."⁶

Bamford-rapporten har siden medvirket til at initiere tilsvarende forskning og kortlægning i de øvrige nordiske lande. Kunstrådet forelagde i sin tid rapporten for daværende undervisningsminister, Bertel Haarder, som nedsatte en rådgivningsgruppe, der skulle komme med konkrete anbefalinger til udviklingen af de kunstneriske fag i folkeskolesammenhæng⁷. Disse anbefalinger indgik i diskussionerne om flere nationale initiativer for kunstfagenes vægtning i børns og unges uddannelse og fritid. Det gælder f.eks. reformen af læreruddannelsen (2013)⁸, skolereformen (2014)⁹ og Kulturministeriets børne- og ungestrategier (2014)¹⁰. Hertil kommer en række andre initiativer, f.eks. forsøg med¹¹ og kortlægning¹² af de praktisk-musiske fag i folkeskolen og ministerielt tværgående initiativer som det UNESCO-initierede CICLO-projekt¹³.

De internationale tendenser og mål for forskning i betydningen af børns og unges møde med kunst samt Kunstfondens nærværende initiativ er dette Golden Moment, som både kan bygge en ny bro mellem

¹ <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=146622>

² http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=30335&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

³ <http://www.waxmann.com/?id=20&cHash=1&buchnr=1617>

⁴ http://www.kunst.dk/db/files/the_ildsjael_in_the_class_room.pdf

⁵ Ibid s. 2

⁶ Ibid s. 2

⁷ <http://www.uvm.dk/~media/UVM/Filer/Aktuelt/PDF07/070621%20rapporten.ashx>

⁸ <http://ufm.dk/lovstof/politiske-aftaler/reform-af-laer Ruddannelsen>

⁹ <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=161104>

¹⁰ <http://kum.dk/temaer/boerne-og-ungestrategi/>

¹¹

<http://www.uvm.dk/~media/UVM/Filer/Udd/Folke/PDF12/120113%20Evaluering%20forsoeg%20praktiske%20musiske%20fag.pdf>

¹²

<http://www.uvm.dk/~media/UVM/Filer/Udd/Folke/PDF12/120113%20Kortlaegning%20praktiske%20musiske%20fags%20status%20vilkaar.pdf>

¹³ <http://dk.cicloarts.net/>

uddannelses- og kunstverdenen og kvalificere indsatser rettet mod børn og unge i begge verdener. Kunstfonden åbner med sit engagement for nye opgaver, nye måder at sætte mål, opstille kriterier for og evaluere kunststøtte på, og indskriver sig dermed i de mere omfattende forandringer i et nyt landskab for kultur, kunst, formidling og undervisning, hvor alle deltagere sammen kan lære at udvikle kunsten og verden på nye måder.

Initiativet vil forhåbentlig kunne give mulighed for en kvalificeret dialog mellem kunstnere, kunstformidlere og forskere samt ikke mindst mellem Kunstfondens bestyrelse, de kunstfaglige udvalg og Kulturstyrelsen – effekten heraf kan medvirke til at placere børn og unge højt både indenfor kunst-, kultur- og undervisningsområderne og vil tillige lægge sig tæt op af centrale internationale mål og politikker.

Den internationale kontekst

I 2004 publicerede Anne Bamford en analyse af resultaterne af undersøgelser fra mere en 60 lande om sammenhænge mellem undervisning i kunstneriske fag og anden læring. Undersøgelsen var bestilt af UNESCO på baggrund af en gryende international interesse for kunstundervisning. Formålet med undersøgelsen var at finde et grundlag at formulere mål og anbefalinger for, hvordan området kunne fremmes. UNESCO afholdt i forlængelse heraf en første verdenskonference om kunstundervisning i Lissabon i 2006 med titlen: *Building Creative Capacities for the 21st Century* (se linket i fodnote 2). Konferencen resulterede i dokumentet *UNESCO Road Map for Arts Education*, som beskriver et teoretisk og praksisfunderet grundlag for at fremme en kvalitativ udvikling og vækst på området.

I 2010 afholdt UNESCO den anden verdenskonference med det mål at udvikle en konkret handlingsplan til implementering af *the Road Map* i alle deltagende lande. Resultatet blev *The Seoul Agenda: Goals for the Development of Arts Education*¹⁴.

Centralt i denne handlingsplan står begreberne **'access'**, **'quality'** og **'social change'**.

Med **'access'** lægges der vægt på, at alle børn og unge skal have adgang til læring i kunstneriske fagområder både indenfor det formelle uddannelsessystem og i kultur-/fritidslivet. Undervisningen skal foregå med **'kvalitet'** i den betydning, at den skal leve op til lokalt fastsatte målsætninger, som tager højde for lokale/nationale behov, strukturer og den specifikke kontekst. Der fokuseres på, at undervisning i kunstneriske fag skal bidrage positivt til **'social change'** i forhold til sociale og kulturelle udfordringer i verden i dag.

UNESCO har sat initiativer i gang, som løbende fokuserer på at undersøge, om og hvordan handlingsplanen implementeres i de lande, der har skrevet under på at ville leve op til dens målsætninger. Indtil videre er der nedsat UNESCO Chairs indenfor **'arts education'** i Canada og Tyskland og i flere lande i Asien. I Stillehavsområdet er der skabt observatorier for **'arts and cultural education'**. I Europa er der skabt et lignende netværk af observatorier, som formelt lanceres i Berlin i november 2015. Den danske del ledes fra Institut for Idræt og Ernæring, Københavns Universitet, i tæt samarbejde med Det Danske Kulturinstitut.

Den europæiske kontekst

EU – Eurodyke udgav i 2009 rapporten *Arts and Cultural Education at School in Europe*¹⁵ på basis af en undersøgelse af 30 europæiske landes undervisning i kunst og kultur på alle niveauer af uddannelsessystemet. Her peges på, at der skal arbejdes for højere kvalitet, bedre uddannelse af lærere og tættere samarbejde mellem de deltagende parter.

¹⁴ <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/creativity/arts-education/official-texts/development-goals/>

¹⁵ http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/113en.pdf

I rapporten "Art for Art's sake?"¹⁶ undersøgte OECD i 2013 kunstundervisning i OECD-landene i de enkelte kunstfag i skolen, kunst integreret i andre fag, og kunstundervisning udenfor skolen for derved at dække alle de sammenhænge hvor børn og unge møder kunst. Selvom man kunne påvise nogle effekter på en række færdigheder, var konklusionen, at kunstundervisning netop skal praktiseres for sin egen skyld og for de særlige kvaliteter og erkendelsesformer, som kunst muliggør.

Den danske kontekst

Danmarks øgede fokus på børns og unges møde med kunst og kreativitet, både som det kommer til udtryk i Kunstfondens overordnede målsætninger og for eksempel i skolereformen, kan således forstås i forlængelse af internationale tendenser, og måske som et svar på disse. Det drejer sig altså både om demokrati og en tilgang til kunst som mål i sig selv med særlige værdier og potentialer for forandring. Flere internationale rapporter understreger, at *arts education* potentielt kan bidrage til social kritik og forandring samt forberede børn og unge til de krav, som stilles fra en i stigende grad kreativ og æstetiseret økonomi. I en international kontekst omhandler *arts education* dermed både aktiviteter som en del af de kunstneriske fag i skolen og den slags aktiviteter – tværfaglige aktiviteter i og udenfor skolen – som f.eks. Den Åbne Skole og Huskunstnerordningen er udtryk for.

Der er et centralt mål om demokratisering i de internationale dokumenter, som peger på, at ikke kun elitens børn og børn i de store byer skal have adgang til kunst og kultur i skolen og fritiden, men at alle børn og unge – uanset geografisk, kulturelt eller socialt tilhørsforhold – bør have adgang. Dette mål om tilgang, kan dog risikere at ske på bekostning af kvalitet, og Bamfords undersøgelser indikerer, at kompromis på kvalitet kan have negative konsekvenser. Det er dermed vigtigt at tage diskussionen om, hvordan mål og demokrati og deltagelse får konsekvenser for, hvordan kunstnerisk kvalitet kan forstås, udvikles og evalueres.

Et krav om højere kvalitet i kunst og undervisning stiller også nye krav til professionalisering og rammesætning om det kunstneriske møde, hvor forskellige kvalitetsvurderinger er i spil afhængig af målene og fra hvilke deltagere der ses. Skolereformen kan derfor blive et af de vigtigste kulturpolitiske initiativer i lang tid fremover. Men med- og modspil mellem forskellige undervisnings-, oplevelses- og uddannelsesmål med og gennem børns og unges møde med kunst rejser tillige diskussioner om, hvordan disse mål hænger sammen, og hvordan partnerskaber mellem institutioner, professioner, kunstformer og skolefag kan mål- og rammesættes. Hvordan man kan nærme sig hvert af målene og få dem til at spille sammen er centrale omdrejningspunkter, ikke kun for Kunstfonden, men for dansk kulturpolitik i relation til børne- og ungeområdet som helhed.

Børn og unges møder med kunst i to spor

De nye mål udfordrer til dels den støttestruktur og de indsatsområder, som Kunstfondens støtteordninger, men også en række andre kultur- og undervisningstiltag, hidtil har stået for.

Et af de mål Kunstfonden har, er at børn og unge stifter bekendtskab med de forskellige kunstformer og med de steder, hvor kunst og kunstnere møder publikum, hvad enten det er teatre, museer eller koncertsale. Der sigtes mod at fremme børns og unges muligheder og motivation for at blive til fremtidige brugere af kunst og kultur. Når det gælder børns og unges egen udfoldelse med og gennem kunst findes to parallelle organiseringer af børns møder. Dels tilbud og fag gennem folkeskole/dagtilbud/ungdomsuddannelser for alle og integreret i disse institutioners øvrige opgaver. Dels frivillige møder, dvs. for nogle særligt

¹⁶ <http://www.oecd.org/edu/cei/arts.htm>

motiverede børn og unge i specialiserede aktiviteter eller undervisningstilbud i fritiden og på andre steder end skolen, aktiviteter, hvortil der ofte afkræves betaling.

Danmark har en meget stærk tradition for formidling af kunst og kultur i øjenhøjde med børn og unge i begge former. De giver dog hver især meget forskellige muligheder for at balancere mellem at inddrage alle og sikre fordybelse og udvikling til et højt niveau. Det er denne opdeling, som skolereformen og den åbne skole i forlængelse af Bamfords anbefalinger lægger op til at ændre på. Dels ved at lukke op for, at man på lokalt niveau og i kommunerne kan rammesætte nye samarbejdsformer på nye steder og i andre tidsorganiseringer. Dels ved gennem Den Åbne Skole at formalisere og udbygge f.eks. samarbejdet mellem skoler, skolefag, fritidsundervisning og kulturinstitutioner i lokalområderne.

Konflikt mellem udbredelse og kvalitet

Set fra kunstens perspektiv er et andet mål med støtte til især unges møde med kunst at udvikle de talenter, som på sigt gennem professionelle kunstuddannelser og kunstnerisk praksis kan blive til de kunstnere, hvis arbejde og værker, Kunstfonden og de kunstfaglige udvalg vil støtte. Forholdet mellem kvalitet og kvantitet, mellem elite og bredde rejser sig dermed som en udfordring, når parallelspejlene mellem skole og frivillig undervisning brydes op, f.eks. når en længere skoledag vanskeliggør deltagelse i frivillig undervisning.

Mulighederne for at alle børn og unge møder kunst og kunstnere på tværs af geografisk placering og sociale og kulturelle vilkår, fremmer muligheden for at alle får chancen for at indgå i kunstprojekter og kvalificere sig gennem videre undervisning og uddannelse. Kunstoplevelser af høj kvalitet, også for børn og unge der ellers ikke har anledning til sådanne møder, kan åbne for interesse for at fordybe sig og lære mere.

På den anden side er det personlige møde mellem de særligt engagerede og talentfulde børn og unge og specialiserede udøvende kunstnere – om ikke kun at kende kunsten, men at kunne og ville udøve kunst og måske blive kunstner – centralt for at kunne danne og uddanne kunstnere på højt niveau.

I disse undervisningsformer finder mange kunstnere både en indtægt, der muliggør anden kunstnerisk praksis og inspiration til kunstnerisk udvikling. I denne del af børns og unges møde med kunst er det i Kunstfondens hidtidige formulering af støttekriterier kunstnerens professionelle kunstneriske kompetencer, som giver kunstneren adgang til feltet. Den kunstfaglige specialisering og bedømmelse af kunstnere ud fra kunstområdets særlige kriterier bliver dermed afgørende for, hvilke af talenterne, der bliver udøvende kunstnere, og hvor de mange kunstnere, der som en del af deres kunstneriske praksis underviser. De nye organisationsformer må dermed forudsætte en revurdering af de kriterier, kunstnerne skal have for at opnå støtte og af rammerne for partnerskaber med formidlere på de institutioner, hvor alle børn skal møde kunsten.

Mens musik og billedkunst har veletablerede "skoler" for børn og unge, er denne organiseringsform mindre veletableret og under udvikling på andre kunstområder, f.eks. inden for dans og drama, for forfatterskoler, arkitektur- og designskoler og for kunstarter, som er på vej eller vil komme. Særligt for de kunstområder, der endnu ikke har fundet en fast form for deres møde med børn og unge, er der vigtige diskussioner at tage om, hvordan mødet målsættes, udbygges og evalueres. Her spiller det også ind, hvordan Kunstfonden og dets faglige udvalg hidtil har givet støtte inden for hver kunstart og på sin særegne måde; det kan være nødvendigt ud fra skole- eller læringsperspektiver at gentænke støtte- og organisationsformer fremover.

Et særligt område er de stadig flere tværæstetiske, tværfaglige og tværinstitutionelle projekter og tilbud som denne nye virkelighed har og vil sætte på landkortet.

Det nye landskab for børn og unges møde med kunst

I det nye landskab, som børn og unges møde med kunsten skal finde sted i, bliver kommunerne vigtige aktører, da de står for såvel kunst, kultur, fritidsundervisning, børneinstitutioner, skoler og ungdomsuddannelser i deres områder. Med kommunalreformen 2007 er kommunerne blevet større enheder, der varetager, medfinansierer og koordinerer kultur – og undervisningstilbud, men hvordan står endnu åbent, og kommunerne løser opgaverne på forskellig vis og med meget forskellige ressourcer.

Fælles er dog, at folkeskolereformen 2014 tildeler de praktisk/musiske fag en ny rolle som understøttende i forhold til de andre fag, både som undervisning i fagene og som æstetiske, kunstneriske måder at arbejde på i skolen som helhed. Sammen med mere bevægelse i skolens hverdag er det målet, at kunstneriske og æstetiske læreprocesser skal indgå på nye måder i den længere skoledag. Udover skolefagene musik og billedkunst giver det nye fag håndværk og design samt madkundskab og idræt mangfoldige muligheder for hver for sig og som integrerede i andre fag at arbejde med et bredt udvalg af kunstarter. Tværfaglige og tematiske forløb i og udenfor skolen lægger med den åbne skole op til tværæstetiske projekter og samarbejder, og det afspejler sig formodentlig allerede i ansøgningerne til Kunstfonden og til puljerne under de kulturministerielle børne- og ungestrategier.

De Kunstfond-støttede projekter indgår sammen med Kulturministeriet, Undervisningsministeriet og kommunerne i nye relationer, hvor hver af parterne skal finde en ny plads og finde ud af, hvordan nye aftaler og ordninger spiller sammen. Kunststøtte gives f.eks. ofte til korterevarende udviklingsprojekter, mens varige ordninger kræver driftsudgifter indskrevet i de kommunale/statslige budgetter eller i Finansloven.

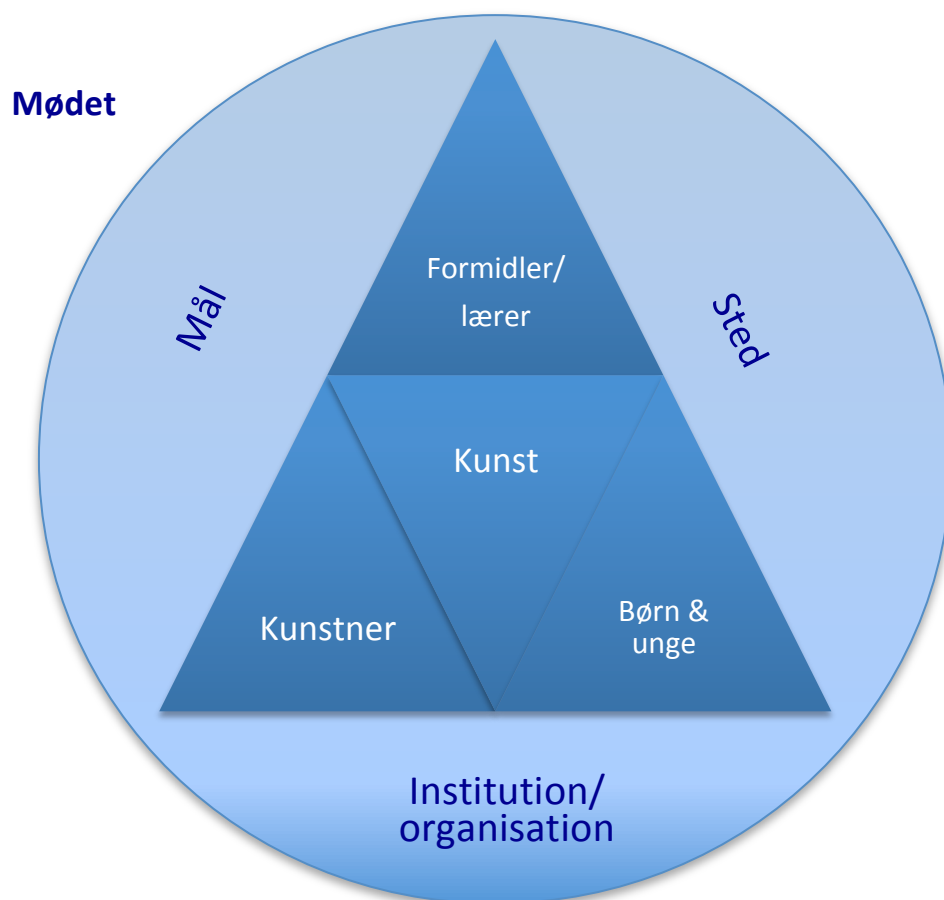
Kommunernes forskellige prioriteringer af børn og unges muligheder for at møde kunsten stiller ligeledes spørgsmålet om forholdet mellem lokal, decentral og national central rammesætning og finansiering i forlængelse af målet om geografisk spredning. Der er lagt rammer for arbejdsdelingen mellem stat, kommuner og de enkelte kultur- og undervisningsinstitutioner, men de er endnu under implementering. Ændringerne kalder også på en nytænkning af forholdet og dialogen mellem Undervisningsministeriet, Kulturministeriet, Kulturstyrelsen og Kunstfonden og på udvikling af evalueringsformer, der kan følge dette op. Dette er på hver sin måde med til yderligere at bane veje for den internationale og nationale fokusering på og forskning i børns og unges møder og uddannelse med og gennem kunst.

Kapitel 3 – Forskerpanelets fortolkning af kommissoriet

I kommissoriet nævnes begreberne møde, børn og unge, kunst og effekt. Vi har valgt at tage udgangspunkt i mødet som kernebegreb og fra dette foldes de øvrige begreber og argumentationen ud i det følgende.

Mødet

Forskerpanelet har taget udgangspunkt i mødet mellem børn og unge, kunstnere og formidlere af flere slags om kunst.

Når der er tale om børns og unges møde med kunst, er det særlig tydeligt, at dette møde finder sted rammesat af og sammen med "de voksne" kunstnere og formidlere i de institutionelle kontekster, som de sammen er deltager i. Det gælder såvel i dagtilbud, skoler, fritidsundervisning og f.eks. i mange af de projekter, som støttes fra kulturministerielt hold (Kunsthåndværk, museer, biblioteker m.v.). Panelet har således lagt vægt på at inddrage alle deltagere og ikke kun børn og unge. Desuden ser vi kunst i dens mange former og udtryk som en deltager i egen ret. Det er dermed relationerne mellem kunst, børn, unge kunstnere og formidlere, som er i fokus.

I fortolkningen af kommissoriet ønsker vi dermed at se på helheder og sammenhænge.

Typer af møder

Forskerpanelet har arbejdet ud fra målet om at kunne forstå og skabe overblik i et felt i stærk forandring og med nye mål og møder mellem forskellige mål med børns og unges mødes med kunst.

Vi præsenterer derfor enkle typologier for at kunne skelne mellem de måder børns og unges møder med kunst tænkes og praktiseres.

Den første type har kunst som mål i sig selv.

Denne type har været og er grundlaget for en række af Kunstfondens mål og støtteordninger og tænkes ud fra værkets, kunstnerens eller kunstinstitutionens position.

Den anden har kunst som middel til at nå andre mål.

Denne type har været og er grundlaget for at bruge kunst og kunstneriske aktiviteter og metoder i undervisning med almene dannelsesmål eller som midler til at understøtte læring i andre fag. Denne type tænkes ud fra underviserens og uddannelsens position.

De to typer har lidt forenklet sagt haft en arbejdsdeling med hver sine steder, deltagere og måder at ramme- og målsætte børns og unges møde med kunst. Kunstfonden har på den ene side i en del sine støtteordninger rettet mod børn og unge (f.eks. med Huskunstnerordningen) søgt at definere sig som noget andet en undervisning, sociale relationer og daglig drift og har dermed ikke inddraget skolen og formidlerne. Og skolen har på den anden side set kunsten som afgrænset til nogle særlige og ikke så højt prioriterede fag i skolen, eller som noget ekstra, børn og unge måtte møde udenfor skolen eller ved særlige lejligheder – og skolen har dermed ikke inddraget kunstnere og kunstinstitutioner i langvarende og forpligtende partnerskaber.

Den tredje og sidste type ser kunst som sammenhængende mål og middel.

Ved at bygge videre på modellen ovenfor tydeliggøres det, at alle parter også i de to første typer nødvendigvis må medtænke hinanden, da de er gensidigt afhængige. Flere mål og midler kan tænkes og nås samtidig, og alle parter i mødet kan dermed lære noget og udvikle sig. Ikke kun børnene og de unge, men også kunstnerne og kunsten og formidlerne.

Panelet har med udgangspunkt i de internationale og nationale diskurser og forandringer over de sidste årtier på mange niveauer set denne forståelse af sammenhæng og udveksling mellem kunst som mål og middel for alle deltagere som en gennemgående type, der er på vej til at blive implementeret.

Det lægger op til at Kunstfonden med denne nye forståelse kan indskrive børns og unges møde med kunst i nye sammenhænge og nye frugtbare partnerskaber.

Forståelsen åbner for mulige alternativer til de dominerende måder at måle effekt og resultater af enkeltstående parametre. Kunstmødet ses som et resultat af samspillet mellem flere interagerende parter, og samtidig som arena for deltagernes æstetiske oplevelse, udvikling, læring og demokratiske dannelse. Samtidig kan denne skelnen mellem flere typer af mål og positioner i forskellige kontekster fungere som analytiske redskaber i forhold til såvel konkrete tiltag og ordninger som langsigtede visioner for børn og unges møde med kunst.

Typen af evaluering

Der findes flere typer af evaluering og forskning heri, som kan forstås i forlængelse af de typer af mål, som er fremlagt ovenfor. Da målene er helt forskellige, står evalueringsformerne til dels i modsætning til hinanden.

Evaluering af kunst som mål i sig selv evalueres typisk på kunstnerisk kvalitet indenfor den enkelte kunstart bedømt af fagfæller ud fra kunstnerens produkt, performance, idé og CV. Ud fra disse mål kunne børn og unge måles på deres kunst på lige fod med voksne, men dette foregår ligeså sjældent som "vidunderbørn"

dukker op og da netop som undtagelsestilfælde. Denne målestok forenes vanskeligt med mål om at alle børn og unge skal møde og lære med og gennem kunsten.

Ses kunst som middel, bliver det derimod den effekt forstået som evidensbaseret læringsudbytte, børn og unge har gennem mødet med kunsten, som kommer i fokus.

I kommissoriet lægges op til, at kunsten som mål skal måles netop i forhold til effekten for børn og unge. Denne krydsning af type 1 og 2s måder at måle på anser panelet som modsætningsfuld. Gennemgangen af den internationale forskning på området (se senere) har peget på, at denne måde at krydse mål og evalueringsformer giver et meget sparsomt og tvivlsomt udbytte – på trods af de mange ressourcer, der anvendes hertil.

Set i forhold til type 3s måde at se mål og midler på som sammenhængende, tegner der sig andre evalueringsformer og kombinationer af disse. Her bliver kvalitative måder at forstå og dokumentere oplevelser, erfaringer, læring og erkendelser med og gennem kunst for børn og unge et forskningsområde, som står helt i centrum for evalueringen. Selvom der er særlige udfordringer i at undersøge netop børn og unge, er det set ud fra panelets grundlag skitseret ovenfor ikke muligt at se på børn og unge for sig selv, men netop kun i den sammenhæng og i de forløb, hvor de sammen med andre tager del i kunstneriske læreprocesser.

Med udgangspunkt i Finn Holsts review over den internationale forskning i børn og unges møde med kunst, viser det sig, at den altovervejende forskning på området findes inden for rammen af *Arts Education*. *Education* forstås bredt og omfatter såvel undervisning i almindeligt skoleregi som særlige projekter med formidling af og undervisning i kunstneriske fag (musik, visual arts, drama, dans mm.). Dvs. at den eksisterende forskning på forhånd har sammentænkt kunst og undervisning, som panelet også lægger op til.

Der er en væsentlig forskel mellem de forskellige kunstfag og kunstområder med hensyn til forskning, forskningstilgang og publiceringsformer, og der er stor forskel på omfanget af forskning i de forskellige kunstfag. Det peger på at sammenhængen mellem skolefag og kunstarter har været forskellig fra land til land og er under forandring, både ved at nye fag og kunstområder kommer til og at tværæstetiske projekter og undervisning gennem kunst stiller nye krav til forskningen.

Kortlægning af forskning i effekten af børns og unges møde med kunsten - et review v. Finn Holst

To store tværgående undersøgelser i *Arts Education* skal fremhæves her. *The Wow Factor* (Bamford 2005¹⁷) og *Art for Art's Sake?* (Winner, Goldstein & Vincent-Lancrin 2013¹⁸). De to undersøgelser er af meget forskellig karakter.

- *The Wow Factor* er en international komparativ review-undersøgelse igangsat af UNESCO, som i forlængelse af målene om geografisk spredning, kvalitet og social forandring ønskede at undersøge rammeforhold og cases i forskellige lande. I disse undersøgelser kombineres kvalitative og kvantitative forskningstilgange. Undersøgelserne har som et gennemgående resultat, at virkningerne af *Arts Education* må ses i forhold til de rammer og programmer/projekter, som har sat kvalitetsmålene. Disse er alligevel forsøgt sammenfattet i otte karakteristika for *Quality Arts*

¹⁷ Bamford, A.: *The Wow factor*. Waxmann Verlag, Münster (2005)

<http://www.waxmann.com/?id=20&cHash=1&buchnr=1617>

¹⁸ Winner, E., Goldstein, T.R. & Vincent-Lancrin, S.: *Art for Art's Sake?, The Impact of Arts Education*. OECD, Centre for Educational Research and Innovation (2013) <http://www.oecd.org/edu/ceri/arts.htm>

Education, som vedrører kvalitet på et generelt plan på tværs af de enkelte fag- eller kunstområder.

- *Art for Art's Sake?* er et meta-review i OECD-regi. Disse såkaldte *impact studies* – effektstudier – ønsker gennem kvantitative statistiske spørgeskemaundersøgelser at måle effekten af børns og unges kunstundervisning. Forskningen baserer sig på en kausal forståelse af sammenhænge mellem to fænomener. Hvis A sker, så medfører det B. Undersøgelser af kvalitativ karakter, hvor resultater ikke kan "tælles", anerkendes og medtages derfor ikke i denne sammenhæng.

Panelet har i sit arbejde lagt sig op af UNESCOs måde at forstå og evaluere børn og unges møde med kunst.

Vi vil kort begrunde dette med et enkelt eksempel, der problematiserer den kvantitative tilgang der som interesse oftest ser kunst som middel for optimering af børn og unges læring af andre skolefag eller almene kompetencer. Flere undersøgelser kan efter anvendelsen af omfattende ressourcer vise moderat evidens for dette. Spørgsmålet er, på hvilket grundlag. Man kunne f.eks. i en spørgeskemaundersøgelse af et stort antal børn søge at vise, at børn der får undervisning i musik i form af instrumentalundervisning, bliver bedre til matematik. Til sådanne undersøgelser kan man stille spørgsmålene om, hvordan man kan vide, at det netop var musikundervisning, som førte til, at eleverne blev bedre til matematik og ikke en række andre variable? Hvad betyder f.eks. forældrenes uddannelse for, at børnene overhovedet kommer til musikundervisning? Eller om det var forældrenes lektiehjælp til matematik og ikke musikundervisningen, som havde en effekt på matematikniveauet? Rækken af variable er vanskelig at udpege og afgrænse, og sammenhængen mellem dem vanskelige at måle ud fra de kriterier om validitet og reliabilitet, som må gælde for denne type af undersøgelser. Finn Holst konkluderer i sin rapport, at undersøgelser i det kvantitative paradigme (dvs. med statistiske sammentællinger) kun i ringe grad interesserer sig for kvalitative data og sjældent inddrager de case-studier, som er helt afgørende for at kunne etablere viden ud fra målet om at undersøge kunsten som mål i sig selv eller ud fra målet om at se kunst og læring som mål og middel for hinanden.

Da undersøgelserne alene er rettet mod børnene og de unge, bliver muligheden for at forstå eller ændre på de programmer og kontekster eller de processer, som børn og unge indgår i sammen med lærere, kunstnere, forældre m.fl. ikke en del af undersøgelsesdesignet.

De to store undersøgelser fremstår således med hver deres mål, forskningsdesign og metoder som helt afkoblede fra hinanden. Panelet placerer sig på UNESCOs linje og opfordrer Kunstfonden til at forfølge den kvalitative forskningstype, som er under udvikling på tværs af lande, kunstområder og typer af programmer og projekter, og som både forsøger at indkredse former for effekt i forhold til programtyper og interesserer sig for forskelle og ligheder mellem kunstarterne/fagene.

Det grundlag, som panelet har opstillet, viser nogle måder, hvorpå spørgsmål kan stilles og forskningsdesign for såvel kriterier, gennemførelse, forvaltning og evaluering kan tænkes sammen og udvikles på sigt. I forbindelse med arbejdet med *UNESCOs Road Map for Arts Education*, forsøgte man at sammenfatte barnets, lærerens og kunstnerens perspektiver for kvalitet i en samlet ramme, som omfatter en lang række parametre eller mulige definitioner af kunstnerisk kvalitet end f.eks. kunstnerens professionelle virke. The Aberdeen City Council i Skotland¹⁹ har f.eks. sat en række markører for kunstnerisk kvalitet i forbindelse med mødet mellem kunstner/underviser og børn og unge:

¹⁹ http://www.aberdeencity.gov.uk/education_learning/schools/arts_education/scc_arts_education_cfe.asp

- Udfordring og fornøjelse (enjoyment)
- Bredde
- Progression
- Dybde
- Differentiering (til personen) og valg
- Sammenhæng
- Relevans

I spændingsfeltet mellem de generelle og de fagspecifikke kriterier, indkredser Susan Hallam i en helt ny meta-undersøgelse for the *Music Education Council UK* (Hallam, 2015²⁰) 17 forskellige områder for effekten af børn og unges beskæftigelse med musik. Der udledes en række kvalitative kategorier og faktorer specifikt for musik i form af 1) generelle karakteristikker, som sandsynligvis også vil være gældende for andre fagområder, samt 2) en række forhold, som er specifikke for musik, og som ikke umiddelbart kan overføres til andre fagområder. På samme måde viser det internationale forskningsprojekt DICE 2010²¹, at der kan være betydelige effekter af børns og unges interaktive møde med drama og teater i forhold til eksempelvis udvikling af litteracy, sprog, og demokratisk dannelse.

Panelet vil i forlængelse heraf pege på, at der mangler udvikling af forskningsdesign for projekter og programmer i Danmark, som sammentænker kunst og læring som mål og midler for hinanden. At etablere tilstrækkelig viden både generelt og for samtlige fagområder vil kræve såvel en metaundersøgelse af den samlede forskning som forskning inden for de enkelte kunst- og fagområder – og en komparativ analyse mellem disse forskellige tiltag. Dette vil kunne udføres i form af en langsigtet meta-undersøgelse kombineret med casestudier i løbende projekter med børn og unges møde med kunsten og gennem en kobling mellem projektevaluering og forskning. En forskningsbaseret evalueringsform, som netop opfylder dette, betegnes 'virkningsevaluering' eller 'realistisk evaluering' (Dahler-Larsen og Krogstrup 2003²², Krogstrup 2006²³). Den foregår både undervejs og bagefter, er udviklingsorienteret i forhold til de mål og programmer, den undersøger og evaluerer. Denne tilgang vil gøre det muligt at etablere en gensidig sammenhæng mellem forskning og evaluering. Det er en forudsætning for en sådan samlet og langsigtet evalueringsstrategi, at der udvikles kvalitetskriterier for såvel eksisterende projekter i forhold til de specifikke fag- og kunstområder og for nye kunstområder, tværetiske projekter og nye partnerskaber hvor flere mål skal forenes.

Kapitel 4 – Forskningsdesign

Panelet vil i det følgende først udfolde et forslag til et overordnet forskningsdesign.

Dernæst går vi i dybden med gennemgang af rammerne for og en problematisering af to cases, hvor nye møder mellem deltagerne i feltet er under udvikling. Det gælder casen Den åbne skole, hvor Kunstfonden har mulighed for at initiere og støtte udviklingen af nye partnerskaber, og casen Huskunstnerordningen, som et eksempel på, hvordan det forskningsdesign, panelet har foreslået, kan målrettes Kunstfondens egne støtteordninger.

²⁰ Hallam, S.: *The Power of Music*. London, MEC (2015):

<http://static1.1.sqspcdn.com/static/f/735337/25902273/1422485417967/power+of+music.pdf>

²¹ <http://research.ucc.ie/scenario/2011/01/kueppers/12/en>

²² Dahler-Larsen, P. & Krogstrup, Hanne K.: *Nye veje i Evaluering*. Hans Reitzels Forlag (2003)

²³ Krogstrup, Hanne K.: *Evalueringsmodeller*. 2. udg. Hans Reitzels Forlag (2006)

Eablering af et overordnet forskningsdesign

De mål, som et overordnet forskningsdesign må have, er at kortlægge og analysere sammensatte måltyper og kriterier for støtte og evaluering af børn og unges, kunstneres og formidlers møde med og gennem kunst, således at der etableres et samlet evalueringskoncept.

Dette forudsætter i forlængelse af det foregående følgende punkter:

- Fortsat analyse og udvikling af måltyper, kriterier og evalueringsparametre som grundlag for en samlet og langsigtet evalueringsplan, som sikrer, at mål på geografisk spredning, kvalitet og social forandring for alle parter operationaliseres.
- Fortsat udvikling af et samlet design for casestudier, der kan gentages og sammenlignes over tid for at følge, udvikle og evaluere børn og unges møde med kunst.
- Fortsat forskning i løbende tværfaglig opdatering på området i forlængelse af panelets arbejde og de udarbejdede rapporter.
- Forskningsdesign til analyse og udvikling af case-studier og sammenligning mellem dem i forhold til måltyper, kriterier og evalueringsparametre på tværs af projekter, ordninger, kunstarter og fag, der giver mulighed for at følge og karakterisere de enkelte kunstarter og fag og de konkrete projekter.
- Iværksættelse af forskningsdesigns på grundlag af de foreslåede designs på Huskunstnerordningen, hvor flere metoder sammensættes – både målrettet eksisterende og nye mål og partnerskaber.
- Iværksættelse af forskningsdesigns på grundlag af de foreslåede designs på Den Åbne Skole, hvor flere metoder sammensættes – både målrettet eksisterende og nye mål og partnerskaber mellem kunst, kultur og undervisning
- Etablering af samarbejder og ansvarsfordeling om mål, kriterier, rammer og evalueringsformer mellem de involverede ministerier, styrelser, kommuner, undervisnings- og kulturinstitutioner og universiteter, professionshøjskoler og kunstneriske uddannelser.

Principper for valg af cases

I dette design bliver valget af cases til nærmere undersøgelse meget vigtigt. Følgende principper foreslås at ligge til grund:

- Vælge projekter hvor børn og unge, kunstnere og formidlere mødes om og med kunst
- Dække både de eksisterende ordninger og projekter og partnerskaber, der er på vej.
- Vælge steder/institutioner og ordninger/projekter i forskellige konstellationer af samarbejder
- Vælge såvel tværfaglige og specifikke kunstområder og ordninger
- Vælge ordninger der kan følges over tid, og projekter der kan følges før under og efter.

Case: Den Åbne Skole

Den nye skole 2014 har indført en forlængelse af skoledagen med flere timer og særlig understøttende undervisning, som gennem mere varierede undervisningsformer og bevægelse kan understøtte elevernes læring i fagene dansk, matematik og engelsk. Den Åbne Skole er en del af den samlede reform.

Folkeskolereformen forpligter til et gensidigt samarbejde mellem folkeskolen og de kommunale musikskoler og ungdomsskoler. Desuden skal folkeskolen *søge* at indgå samarbejder i det lokale kulturliv, folkeoplysningsforbund, idræt- og foreningsliv, kunst- og kulturskoler og med lokale fritids- og klubtilbud. De samarbejder og partnerskaber, der skabes gennem den åbne skole, skal være understøttende i forhold til både skolens overordnede formål og arbejdsmetoder, som i *Stk. 2.* er formuleret som:

”Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.”

Desuden skal det bidrage til elevernes faglige undervisning f.eks. også i fagene musik, billedkunst, håndværk og design, idræt samt madkundskab.

Arbejdet med den åbne skole skal dog også skabe en bevidsthed hos eleverne om det omgivende samfund, dets tilbud og muligheder. Altså, eleverne får større kendskab til samfund og foreningsliv.²⁴

Dette samarbejde kan i den enkelte skoles eller kommunes regi være en ramme for børn og unges møde med kunst. KL skriver; *”Folkeskolens opgave er i højere grad blevet et fælles ansvar i lokalsamfundet.”*²⁵ og kommunerne skal sætte mål og rammer for hvordan.

Samtidig åbnes der for, at andre end læreruddannede i begrænset omfang kan undervise i skolen. Det kan være lokale undervisere indenfor folkeoplysnings-, idræts- og foreningsliv, kunst- og kulturskoler samt de kommunale eller kommunalt støttede musikskoler. Blandt disse kan såvel professionelle kunstnere som frivillige foreningsaktive indgå.

Den åbne skole lægger dermed op til at formulere og organisere fælles måder at samarbejde, støtte og evaluere projekter i lokalsamfundene/kommunerne hvor Kunstfonden og de enkelte kunstfaglige udvalg kan støtte kortere eller længerevarende projekter og samarbejdsrelationer. Panelet har derfor valgt at se nærmere på, hvordan den åbne skole er tænkt og på vej til at blive implementeret. I det følgende vil panelet derfor stille en række spørgsmål til ordningen ud fra de præmisser som der er fremlagt i det tidligere.

Problematisering

Den åbne skole er en ordning der gælder for alle skoler og kommuner fra 2014. At følge Den Åbne Skole har den fordel, at man ved at indgå i projekter her potentielt kan få alle børn og unge i tale og dermed leve op til målene om geografisk spredning og tilgængelighed både for børn og unge og for kunstnere.

Den lokale forankring både i kunsttilbud og kunstnere kan komme til at stå i modsætning til Kunstfondens mål om at støtte kunst af høj kvalitet, særligt når der skal prioriteres mellem mange ansøgninger. Med mindre den lokale tilknytning eller brug af de særlige lokale steder, kunstinstitutioner eller kunstværker indskrives som et kriterium for støtte. Kunsten og kunstnerne kan dermed knyttes til steder.

Den åbne skole har et meget bredt og mangfoldigt – et åbent – afsæt. Det giver Kunstfonden mulighed for at fremme såvel brede tværæstetiske som specialiserede projekter for hver kunstart

- knyttet til skolens overordnede formål og til enkelte fags faglige mål,
- for alle elever på en gang som i events, festivaler eller temauger,
- tilknyttet forløb i et eller få fag,
- på skolen og udenfor skolen i forskellige kombinationer og forløb.

Desuden samarbejder mellem kunstnere, kulturformidlere, lærere, pædagoger, foreningsfolk m. fl. i mange konstellationer. Det stiller spørgsmål til, om og hvordan Kunstfonden kan opstille kriterier for mål i forhold til skolens formål og faglige mål, og i forhold til de rammer for de partnerskaber, der forudsættes i

²⁴ <http://www.uvm.dk/Uddannelser/Folkeskolen/Laering-og-laeringsmiljoe/Den-aabne-skole>

²⁵ http://www.kl.dk/ImageVaultFiles/id_70851/cf_202/Den_-bne_skole.PDF

projekterne. De forskellige parter bidrag, ansvar og indsats vil være vigtige at få konkretiseret og rammesat i såvel ansøgninger som i evaluering.

Set fra Kunstfondens perspektiv er der i den åbne skole mulighed for at støtte projekter, hvor børn og unges møde med kunst udvikles gennem eksperimenter med både form og indhold.

Desuden er der mulighed for at etablere nye partnerskaber, hvor kunstnere i begrænset omfang kan undervise på skolerne, eller hvor arbejde i musik-, kunst- og kulturskoler kombineres med skoleprojekter under den åbne skole. Det rejser endvidere igen spørgsmålet om, hvordan forholdet mellem *et aktivt kunstnerisk virke og undervisning/formidling* kan forstås og forvaltes.

Den åbne skole kan muligvis give bedre vilkår for *teaching artists'* arbejdsvilkår på langt sigt, men her kan Kunstfondens eventuelle støtte til kortere udviklingsprojekter ikke bære det langsigtede og lokale træk, som den åbne skole partnerskaberne lægger op til. Her må kommuner m.fl. træde til.

Den åbne skole rejser spørgsmålet om, hvordan forholdet mellem kunst og pædagogik/undervisning kan forstås, for i den åbne skole regi er det skolens mål, der er udgangspunktet. Kunstneren bliver således også taget i skole og forudsættes at lære noget.

Ideen i den åbne skole er netop også at gøre skolen til en del af et fælles lokalsamfund, hvor mange parter mødes og lærer hinanden noget. Kunstens og kunstneres rolle bliver dermed udfordret, men kan også her finde en platform for at nå ud på nye måder til rigtig mange, både til børn og unge og til andre borgere i lokalsamfundene.

Det vil være hensigtsmæssigt at klarlægge og diskutere muligheder og udfordringer for kunsten og Kunstfonden i skolen og den åbne skole ved at følge udviklingen af såvel organiseringen af partnerskaber som forskellige typer af projekter. For Kunstfonden skønnes det vigtigt at finde sine egne mulige pladser og opgaver i denne meget brede sammenhæng. Mellem alle de involverede parter kan Kunstfonden spille en central rolle med i at synliggøre kunsten og kunstneriske processer som en vigtig og integreret del af skolens liv. Samtidig kan Kunstfonden lægge op til at påpege og udvikle sammenhængen mellem kunst-, kultur- og musikskoler i lokalområder/kommuner. På den måde kan der skabes sammenhæng mellem børns og unges skole- og fritidsliv. Den åbne skole rummer dermed mulighed for både at nærme sig børn og unges møde med kunsten fra skolens og fra lokalsamfundets/kommunens samlede kunst- og kulturtilbud.

Den åbne skole kan som eksempel vise, hvordan Kunstfonden indskrives sig i et langt større felt end det selv kan løfte, men også hvordan de støtteordninger over for børn og unges møde med kunst kan fremmes gennem samarbejder og aftaler med andre parter på området. Dette er en forudsætning for at Kunstfonden kan give sit bidrag til at målene om geografisk spredning, tilgængelighed og møde med mange slags kunst og tværestetiske projekter på sigt kan opfyldes.

Case: Huskunstnerordningen

Der er afsat midler til Huskunstnerordningen på Finansloven, og ordningen *"har til formål at fremme børn og unges møde med professionel kunst i dagligdagen ved, at skoler og andre institutioner i en periode kan få tilknyttet professionelle kunstnere inden for et eller flere kunstområder under Statens Kunstfond.*

Bestyrelsen for Statens Kunstfond fastlægger på tværs af kunstområderne retningslinjer for tildeling af tilskud²⁶". Midlerne for 2015 på Finansloven opgives som udgifter på 11,1 mio. kr. og indtægter på 5,6 mio. kr.

²⁶ <http://www.fm.dk/~media/publikationer/imported/2015/afl15/21-kulturministeriet.ashx?la=da>

Da børn og unges møde med kunsten er centralt for den omfattende og populære ordnings formål, og ordningen kan søges af skoler/ungdomsuddannelser, dagtilbud, kommuner og regionale netværk, kulturinstitutioner i samarbejde med professionelle kunstnere, udgør støttede projekter netop den slags møder, som forskerpanelet fokuserer på. Panelet har derfor valgt at se nærmere på hvordan denne ordning er tænkt og implementeret. I det følgende vil panelet stille en række spørgsmål til ordningen ud fra de præmisser som der er fremlagt i det tidligere.

Formålet med Huskunstnerordningen²⁷ er at *"børn og unge i alderen 0 til 19 år får indblik og erfaring i kunstneriske processer gennem et møde med en professionel, aktiv kunstner".* Ordningen skal *"styrke børns og unges relation til kunst, gribe dem, og anspore dem til en kritisk og nysgerrig tilgang til kunsten og dens vilkår"* samt *"give børn og unge forståelse for værktøjer og metoder i den kunstneriske proces."* *"Mødet kan ske gennem workshops, arbejdende værksteder o. lign. Projekterne kan enten tage udgangspunkt i den enkelte kunststart (arkitektur, billedkunst, kunsthåndværk og design, litteratur, musik, scenekunst) eller være et tværkunstnerisk samarbejde."*

Eksempler på kriterier for vurdering af ansøgninger:

- En huskunstner skal være *"på et højt kunstnerisk niveau og [have] et aktivt kunstnerisk virke"* og skal *"kunne formidle til huskunstnerforløbets målgruppe"*.
- Huskunstnerforløbet skal have *"fokus på den kunstneriske skabelsesproces, formidle kunsten og styrke deltagernes relation til kunsten"*.
- Forløbet skal ske *"på kunstens præmisser og ikke planlægges ud fra eller underlægges pædagogiske og didaktiske institutionsformål. Kunstnermødet og den kunstneriske proces vil blive prioriteret frem for pædagogisk og didaktisk orienterede projekter."*
- Forløbet bør udspringe *"af en stærk og original kunstnerisk intention, og forløbet [skal være] tilrettelagt med klare overvejelse mellem form og indhold"*.

Problematisering

Ordningen bygger på en række antagelser om, at børns og unges møde med en professionel kunstner i sig selv er af en ganske særlig karakter netop i kraft af kunstnerens professionelle virke. Kunst af høj kvalitet og en involvering i den kunstneriske proces antages alene at kunne gribe børn og unge og anspore dem til en kritisk og nysgerrig tilgang til kunsten og dens vilkår.

Spørgsmålet er, hvordan man kan undersøge og evaluere på, om og hvordan børn bliver grebet af, eller griber kunsten. Desuden kan man spørge, hvilke forudsætninger/kompetencer en huskunstner skal have for at løfte denne opgave.

At kunstnerne på forhånd har *"et højt kunstnerisk niveau og et aktivt kunstnerisk virke"* kan ud fra det foregående problematiseres som nødvendigt men ikke tilstrækkeligt.

Når det i vurderingskriterierne for ansøgere fastslås, at forløbet skal ske *"på kunstens præmisser og ikke planlægges ud fra eller underlægges pædagogiske og didaktiske institutionsformål"*, er det således meget tydeligt en målsætning om kunst som mål i sig selv, der direkte diskvalificerer de mål, som samarbejdspartnerne i huset kan have med at deltage i projektet.

Hvis man ønsker at sikre ordningens succes og at lægge an til forskning i dens betydning og effekt, vil være hensigtsmæssigt at diskutere kunstnerisk kvalitet i et bredere perspektiv – og her er der inspiration at hente:

²⁷ <http://www.kunst.dk/kunststoette/puljestamside/tilskud/huskunstnerordningen/>

Anne Bamford opererer med en række markører for kvalitet i kunsten, som alle kan – eller bør – adresseres i arbejdet med børn og unge. Og hun råder til, at man supplerer skolens, kunstnerens og kunstnerorganisationens syn på kunstnerisk kvalitet med perspektiverne på *"Quality through the eyes of the child"*²⁸. Dette vil både omfatte "vurdering af kunstværkets eller processens iboende kvalitet og fokusere på dimensioner som glæde, fantasi og sociale relationer. Fra et barns perspektiv kan erfaring med "god" kunst f.eks. defineres ud fra en følelse af velvære. En sådan følelse forekommer mest sandsynligt, hvis der er en positiv kontakt mellem kunstneren og barnet, og hvor kunstneren opmuntrer barnet til at spørge til og indgå i en personlig meningsskabelse."²⁹

En anden forudsætning er, at ikke bare kunstneren, men også Kunstfonden har kendskab til det HUS, det sted eller de steder, som huskunstnerprojektet skal være en del af. Det specificeres ikke yderligere hvordan husets del heraf skal være, og om det indgår i bedømmelsen. Drift og fysisk kontekst lades altså ude af betragtning, ligesom de oplysninger om sted, skoleform, institutionstype, antal og art af deltagere og hvilke kunstformer, der er involveret, ikke træder frem, faktorer som ellers kunne indgå for at sikre spredning i tildelingen af støtte. Kunne kriterierne udvikles, så der blev lagt op til at forene mere end at adskille ide og realisering, teori og praksis?

Det gælder også de tidsmæssige og økonomiske rammer for Huskunstnerordningen, hvor det kan undre, at der kan ansøges om tid til forberedelse og mødetid – men ikke tid til evaluering og samarbejde. Deltagere fra "huset" forudsættes lønnet derfra, og deres tid er ikke indregnet i budgettet som medfinansiering.

Man kunne desuden overveje at give bedre vilkår for kunstnerne og langsigtede pædagogiske samarbejder ved andre former for partnerskaber og støtteordninger. De kortvarige og spredte projekter er med til at producere kunstnere med et ben i begge lejre – hverken fuldtidskunstner eller underviser. Men udnyttes sådanne *teaching artists'* særlige kompetencer bedst på denne måde? Og kunne de udvikles mere og lære mere undervejs samtidig med, at både kunstnerne og kunstformidlerne fik bedre muligheder for at nå deres mål?

Sammenfattende fremtræder Huskunstnerordningen som en støtteordning for kunstnere med kunst som mål i sig selv. Men ordningen forudsætter et samarbejde med et "hus", et hus hvis pædagogiske, didaktiske eller sociale mål udelades eller søges nedprioriteret. Det understreges i et afsnit om, hvad der IKKE støttes.

Forskerpanelet vil på baggrund af denne foreløbige analyse pege på, at hvis Kunstfonden ønsker forskning i effekten af børns og unges møde med kunst, så må ordninger kunne stille sig til rådighed for en vurdering af denne effekt for børn og unge. Det grundlag som panelet har opstillet viser nogle måder, hvorpå spørgsmål kan stilles og forskningsdesign for såvel kriterier, gennemførelse, forvaltning og evaluering kan tænkes sammen og udvikles på sigt.

Design for case-undersøgelser

I det følgende præsenteres bud på, hvordan der ud fra panelets overordnede forskningsdesign og UNESCOs mål og evalueringsformer kunne gennemføres case-studier. Grundkonceptet for case-studier er det samme, men der skelnes mellem følgeforskning på eksisterende ordninger og typer af projekter og aktionsforskning, som både følger og udvikler nye ordninger og projekter i samarbejde med deltagerne.

²⁸ "Issues of Global and Local Quality in Arts Education" i Encounters on Education, Vol. 11, 2010.

<http://library.queensu.ca/ojs/index.php/encounters/article/download/2790/3159>

²⁹ Ibid: s. 53

Valg af cases sker – som tidligere nævnt – ud fra ønsket om at tilgodese projekter på forskellige slags steder, med geografisk spredning, med forskellige samarbejdsrelationer, varighed, omfang, tværæstetiske projekter og konstellationer af kunstarter.

Cases følges over tid for at synliggøre og konsolidere procedurer fra ansøgning, tildeling af støtte og evaluering, og det, der foregår på stedet, hvor projektet finder sted, til brug af evalueringer til refleksion og udvikling for alle deltagende parter.

Design for hvert case-studie

For hver case stilles følgende spørgsmål:

- Hvordan etableres samarbejder, hvem laver aftaler, hvem deltager og hvordan foregår samarbejdet?
- Deltagelse og observation af og på de steder for projektet foregår f.eks. skole og kulturinstitution.
- Hvor finder det sted og hvad betyder det om man er på eller udenfor skolen?
- Om man er inde eller ude, har faglokaler eller fælleslokaler.
- Hvilke rammer er der om projektet i tid, tidsintervaller, materialer, og andre ressourcer.
- Hvordan foregår møderne mellem parterne og hvordan bliver målene med og forståelserne af projekter og kunst til helt konkret?

Besvarelser kan baseres på en analyse af de æstetiske aktiviteter, læreprocesser og produkter ud fra varierede dokumentationsformer – f.eks. video af musik teater og dans, blogs/logbøger undervejs, fotos/billeder, modeller, ting og andre æstetiske dokumentationsformer.

Der skal indgå interviews med såvel børn/unge, kunstnere, formidlere, institution/organisation/arena. Fokus på praksisfortællinger og betydningsfulde øjeblikke/særlige oplevelser og erkendelser

Da projekterne kan have forskelligt omfang og varighed vil hver case kræve forskellige ressourcer. Antallet af cases vil kunne skaleres, men mindre end tre vil være svært foreneligt med målet om at udvikle grundlag for sammenligning, udvikling, justering og prioritering af eksisterende ordninger.

Et økonomisk og tidsmæssigt overslag

For såvel undersøgelse og udvikling af case-studier i forbindelse med Den Åbne Skole og Huskunstnerordningen anbefaler panelet følgende ramme:

Feltarbejde for to forskere i et samlet omfang af ½ år, men fordelt over en længere periode. Medvirken af to forskere på samme cases giver mulighed for, at de kan deltage forskellige steder og indtage flere positioner samt udveksle og analysere og skrive sammen.

En post doc. og en ph.d. studerende over 3 år ville sikre både et højt forskningsniveau fra starten og en forskerqualificering gennem ph.d. uddannelse i samarbejde med universiteternes forskningsmiljøer. (ca. 5 mill. kr.)

På længere sigt vil der være muligheder for at gå ind i flere cases, der kan undersøges i det koncept som udvikles. Hver case vil koste ca. ½ mill. kr.

Etablering af en forskergruppe, som styrer og holder det overordnede sigte og giver løbende feedback på såvel eksisterende ordninger som ordninger under udvikling. F.eks. 8 forskere med 6 årlige seminardage i 5 år + deltagelse i feltarbejde og tid til forberedelse og samlet rapportskrivning/artikelskrivning. (honorar per deltager per år ca. 40.000 kr. i alt ca. 1 mill. kr. pr. år)

Desuden tæt samarbejde med medarbejdere i Kunstfonden, Kulturministeriet og Undervisningsministeriet og evt. andre om udvikling af forskningsbaserede og operationaliserbare kriterier, procedurer, dokumentations- og evalueringsformer. Ikke prissat.

Følgforskning i forbindelse med nye projekter/partnerskaber og støtteordninger

- Forskningssamarbejde om at udvikle, gennemføre og evaluere eksisterende typer af projekter sammen med børn og unge, kunstnere, formidlere i forskellige konstellationer, steder og kontekster.
- Fælles metodedesign udvikles og gennemføres for at sikre sammenligningsgrundlag mellem cases, ordninger og over tid

Aktionsforskning i forbindelse med nye projekter/partnerskaber og støtteordninger

- Forskningssamarbejde om at udvikle, gennemføre og evaluere nye typer af projekter sammen med børn og unge, kunstnere, formidlere i forskellige konstellationer, steder og kontekster.
- Det øvrige metodedesign tænkes gentaget for at sikre sammenligningsgrundlag og kontinuitet, men samtidig vil der blive lagt vægt på at åbne op for og eksperimentere med nye samarbejdsformer og udtryksformer

Finansiering

Det samlede forskningsdesign vil derfor for styregruppens arbejde være 5 mill. kr. over 5 år

For casestudier af eksisterende ordninger 5 mill. kr. for udvikling af grundlag for forskningsdesign ud fra casestudier, og evt. flere supplerende casestudier af ½ mill. stk.

For casestudier af nye partnerskaber og ordninger 5 mill. for udvikling af grundlag for forskningsdesign ud fra casestudier, og evt. flere supplerende casestudier af ½ mill. stk.

I alt 15 mill.

Hertil kommer med mulighed for yderligere casestudier der kan dække flere typer af cases som udpeges undervejs. Panelet anbefaler 5 mill. til sikring af opfølgning, dybde og bredde i forskningsdesignet i f.eks. 10 casestudier.

Finansieringsstrategi

En følge af forskningsdesignet er et forslag til at søge om et sammensat finansieringsgrundlag, som lægger op til at flere interessenter kan støtte de elementer der er mest relevante netop for dem.

Det samlede evalueringskoncept fordrer støtte og langsigtet opfølgning på et statsligt niveau der matcher de internationale relationer som Danmark indgår i på *art education* området (i UNESCO, Eurodyke og OECD/Arts Education)

Dette ansvar må placeres hos forskningsinstitutioner som i forvejen har ekspertise og forskningsmiljøet inden for dette felt. Her kan nævnes DPU/AU, KU og AAU og sådanne institutioner for såvel kunstner- og som kunstformidleruddannelser, som i forvejen følger forandringerne i området tæt og har egen forskningsinteresse i at få dette felt belyst samt at udvikle projekter og uddannelser på feltet.

Sigtet med projektet skal desuden være at skabe interesse i det politiske system hos såvel ministeriet og kommunalt og hos eksterne fonde for vigtigheden af at følge de skitserede forandringer mens de sker og at sikre klare samarbejds- og ansvarsrelationer og gennemskuelige langsigtede evalueringsformer på området.

Man kunne forestille sig, at Kunstfonden netop ikke løftede hele opgaven, men gik videre til de relevante ministre - UVM og KUM - og fik Kulturstyrelsen til at afdække fondsmulighederne.

Følgeforskning på eksisterende ordninger og procedurer for evaluering af disse forudsætter et fælles evalueringskoncept, men finansiering kan søges også hos enkeltinteressenter afhængigt af de konkrete projekter.

Aktionsforskning på udvikling og evaluering af nye ordninger forudsætter et fælles evalueringskoncept der netop kan udpege nye projektyper. Finansiering kan også her søges hos enkeltinteressenter afhængigt af de konkrete projekter.

Udvikling af et samlet evalueringskoncept

Kortlægning og analyse af sammensatte måltyper og kriterier for støtte og evaluering af børn og unges, kunstneres og formidlers møde med kunst. Gerne et tværfagligt og tværinstitutionelt forskningsprojekt, funderet i national og international forskning.

Finansiering søges i offentligt hos Kulturministeriet, Kulturstyrelsen, Kunstfonden, Undervisningsministeriet, KL m.fl. samt i private fonde. På længere sigt søges driftsmidler til et vedvarende samarbejde om et evalueringskoncept for alle børn og unges møde med kunst og kultur. Støtte til netværk – konference/konferencedeltagelse. Søg flere steder nationalt og internationalt

Organisering systematisk indsamling af interviews, andet materiale om de enkelte parter og projekter.

Finansiering af forskning i eksisterende støtteordninger

Et fælles projekt søges i f.eks. Strategiske forskningsråd, Mærsk fondens skolebevilling eller andre store fonde. Der tilknyttes forskere til denne del som konsulenter og der søges om en ph.d. og /eller post. doc.

Delprojekter til følgeforskning søger finansiering geografisk indenfor regionale, kommunale puljer/fonde, og funding i forhold til den enkelte cases særlige kombination af kunstarter og kunstnere, temaer for projekterne mm. Forskningsprojekter på universiteter, professionshøjskoler og kunstinstitutioner søges tilknyttet.

Finansiering af forskning i nye støtteordninger

Delprojekter til aktionsforskning søger finansiering geografisk indenfor regionale, kommunale puljer/fonde, og funding i forhold til den enkelte cases særlige kombination af kunstarter og kunstnere, temaer for projekterne mm. Forskningsprojekter på universiteter, professionshøjskoler og kunstinstitutioner søges tilknyttet. Aktionsforskningsprojekterne kan ses såvel som kunstproduktion og læreprocesser for alle deltagerne. Projekterne kan således antage forskellige kunstneriske former og som udstillinger, forestillinger og events som der kan søges midler til at udvikle og realisere funding til som anden kunststøtte.

Kapitel 5 - Baggrund for forskerpanelets arbejde

Statens Kunstfond, sammensætning og sigte

Den 1. januar 2014 tiltrådte den nye Statens Kunstfond, en fusion af den tidligere Statens Kunstfond og af Statens Kunstråd. De to instanser uddelte midler på to væsensforskellige måder: Kunstfonden primært til kunstnere i form af arbejdslegater og Kunstrådet primært som støtte til produktion og formidling af dansk kunst nationalt som internationalt. Disse to instanser og opgaver er nu forenet i den nye Statens Kunstfond.

Lovmæssigt har Kunstfonden sin væsentligste opgave at fremme kunsten, herunder at tilgodese geografisk spredning, børns og unges møde med kunsten og et fokus på det tværæstetiske udtryk.

Ved Statens Kunstfonds årlige seminar med Statens Kunstfonds Repræsentantskab og kulturpolitikere var emnet effekten af børns og unges møde med kunsten, og fonden har – inspireret af seminaret – ønsket at undersøge mulighederne for at sætte et større forskningsprojekt i gang med dette fokus.

Som et forprojekt for et sådant projekt ønsker Statens Kunstfond udarbejdet et forskningsdesign for forskning i effekten af børns og unges møde med kunst koblet til eksisterende forskning og i et samarbejde mellem relevante forskere på området på tværs af kunstarter, forskningstraditioner og –miljøer.

Herudover ønskes forskningsdesign for forskning i effekten af børns og unges møde med kunst i medfør af fondens egne ordninger.

Forskerpanelets sammensætning

Forskerpanelet er sammensat af forskere fra danske og norske universiteter, samt fra professionshøjskoler og kunstinstitutioner. Panelets medlemmer dækker forskningsmiljøer, der arbejder med børn og unges møde med kunst ud fra såvel kunstneriske, humanistiske og samfundsvidenskabelige tilgange, men med vægt på didaktisk, pædagogisk praksis og kulturpolitiske strategier. Panelet dækker en række kunstarter og fagområder og både kunstområder, der har en lang og stærk tradition for kunststøtteordninger rettet mod børn og unge som musik, billedkunst og børneteater, og områder som er på vej såsom dans, design og kunsthåndværk.

Lisbeth Haastrup - Danmarks Institut for Uddannelse og Pædagogik, DPU (kunsthåndværk, design, materiel kulturdidaktik) Formand for forskerpanelet

Anna Karlskov Skyggebjerg – Danmarks Institut for Uddannelse og Pædagogik, DPU (børnelitteratur, litteraturundervisning, danskfagets didaktik)

Merete Cornet Sørensen – UCSJ (æstetiske læreprocesser og hvordan kunst produktion og pædagogik spiller sammen, dramapædagogik)

Finn Holst – Danmarks Institut for Uddannelse og Pædagogik, DPU (musik, musikpædagogik)

Sven-Erik Holgersen – Danmarks Institut for Uddannelse og Pædagogik, DPU (musik, musikpædagogik)

Charlotte Svendler Nielsen – Institut for Idræt og Ernæring, sektionen Idræt, Individ og Samfund, KU (dans og bevægelse)

Lise Sattrup – Institut for samfund og globalisering, RUC (billedkunst, kunstmuseumspædagogik)

Tatiana Chemi – Institut for Læring og Filosofi, AAU (kulturstudier og læring i og gennem kunst)

Egil Bjørnsen – Institutt for Kultur og Humanistiske Fag, Telemark University College samt Agder Research Institute (kulturpolitiske strategier og impact).

I en kortere periode deltog:

Helene Illeris – Faculty of Fine Arts, University of Agder (samtidskunst, visuel kulturdidaktik)

Mads Haugsted – Danmarks Institut for Uddannelse og Pædagogik, DPU (dramapædagogik, danskfagets didaktik)

Fra Kulturstyrelsen:

Niels Græsholm – projektleder

Julie Bogetoft Mortensen - projektmedarbejder